

Öğretmenlerin Öğretimde Bilinçli Farkındalık İle Mesleki Doyum Düzeyleri İlişkisi

Yücel ÖKSÜZ¹

Şeyma YİĞİT²

Öz

Bu çalışma öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık ve mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişkiye, bilinçli farkındalık ve mesleki doyumun cinsiyete, kıdem yılına, branşa ve çalışılan kuruma göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. İlişkisel tarama modelinde hazırlanan araştırma 2019 yılında Sivas'ta eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştiren 169'u kadın, 192'si erkek olmak üzere toplam 361 öğretmen üzerinde yapılmıştır. Çalışmada "Demografik Bilgi Formu", "Öğretimde Bilinçli Farkındalık Ölçeği" ve "Mesleki Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler IBM Statics 21 SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin normallik testinin ardından Spearman Korelasyon Analizi, Mann Whitney-U Testi ve Kruskal Wallis Testi analiz teknikleri kullanılmıştır. Verilerin istatistik değerlendirmesinde 0,05 anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan analizler sonucunda öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi ile mesleki doyum düzeyi arasında pozitif yönde orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Öğretimde bilinçli farkındalık ve mesleki doyumun cinsiyete ve çalışılan branşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri kıdem yılına göre farklılaşmaktadır 26 ve üzeri kıdem yılına sahip öğretmenlerin her iki düzeyinin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bir diğer bulgu ise öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri branşa göre ayrılmaktadır ve rehber öğretmenlerin düzeyleri diğer branşlara görece daha yüksektir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular ilgili literatür ile yorumlanmış ve önerilerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Öğretim, Bilinçli Farkındalık, Mesleki Doyum, Farkındalık.

¹**Sorumlu Yazar :** * Prof. Dr. Yücel ÖKSÜZ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, yoksuz@omu.edu.tr

²Şeyma YİĞİT, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen, MEB, yt.seyma@gmail.com

The Relation of The Teachers' Conscious Awareness with The Level of Their Occupational Satisfaction in Teaching

Abstract

This study was conducted to investigate the relationship between the level of mindful attention awareness and level of job satisfaction. For this purpose, it was tested the relation between mindful attention awareness and job satisfaction in teaching, whether mindful attention awareness and job satisfaction vary according to gender, years of seniority of teachers, their field of study and institution they worked or not. The survey which has been prepared upon the relational screening pattern/model was conducted on totally 361 teachers who work in 2019, Sivas. It includes 169 females and 192 males. Demographic Information Form, Conscious Awareness Scale on the Teaching and Occupational Satisfaction Scale have been used for the study. Data were analyzed with IBM Statics 21 SPSS package. Spearman Correlation Anaiysis, Mann Whitney U -Test and Kruskal Wallis Test analysis tecniques were used after test of normality of the data. 0,5 significance level was considered for the evaluation of normal distribution. As a conse quent of analyzes, it was determined that there is a relationship which is medium level and positive between the level of mindful attention awareness and the level of job satisfaction. Besides, it was that mindful attention awareness and job satisfaction in teaching do not make a significant difference according to gender and field of study. The levels of mindful attention awareness and job satisfaction of teachers for teaching varied according to years of seniority of them. It was found out that these levels of teachers who have 26 or more years of seniority are significantly different. Another finding is that the levels of mindful attention awareness and job satisfaction in teaching of teachers change according to fields of study of them. Moreover, the levels of guidance teachers are higher than other fields. The findings in the results of this research was interpreted with literature and several suggestions were made for the relevant literature.

Key Words: Teacher, Teaching, Mindful Attention Awareness, Job Satisfaction, Mindfulness.

1. Giriş

İnsan, yaşamına yön verip geleceğini şekillendirmeye çalışırken, yaşadıklarını sorgulayıp anlamlandırarak, yaşananların ve gelişmelerin anlamını keşfederek bir yandan da kendini tanıma çabalarını yönetir. Kendini tanıyabilme gücü arttıkça, yaşananları, olup bitenleri, çevresindeki gelişmeleri daha gerçekçi algılamaya ve farkında olmaya başlar. Bilinçli farkındalık olarak ifade edilebilecek bu özelliklerin gelişmesi yaşamın amaca uygun planlanması bakımından çok önemlidir.

Bilinçli farkındalık özelliğinin gelişmesi, insanları, ön yargıdan uzak, anlayış içerisinde yargılamadan kabul eden, anlamaya yönelik tutumların daha hakim olduğu kişilik özelliklerinin kazanılmasına katkı sağlar. Nasıl öğrenileceğini öğrenmek sıradan zihin becerilerinin üzerinde bir beceridir. Zekâdan farklı olarak öğrenmeyi öğrenmek sonradan da öğrenilebilir bir mekanizmadır (Küçük-Özcan, 2000; Akt. Kocaarslan, 2016). Günümüzde öğrenmeyi öğrenmek esas alındığında paralel araştırmaların bilinçli farkındalık (mindfullnes) olduğu görülmektedir. Bilinçli farkındalığın bir kişilik özelliği olduğu ve sonradan geliştirilebilir bir özellik olduğunun altını çizen araştırmalarda bilinçli farkındalık sayesinde bireylerde yargılamadan gözlem yapabilme yetisinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır (Kocaarslan, 2016).

İnsan, mesleğe başladıktan emekliliğe kadar geçen süreçte bazen yaptığı işten keyif alırken bazen bunalabilir. İki ayrı uçmuş gibi görünen bu duygu durumları aslında her birimizin çoğunlukla hissettikleri

duygulardır. İki uçun hangi noktasında olacağımızı ise çoğunlukla ‘ben ne için bu mesleği yapıyorum?’ sorusunun cevabında gizlidir.

Bilinçli farkında olma hali objektif gözlemi sağlarken aynı zamanda anın farkında olmayı sağlamaktadır. Sınıf içerisinde her an zinde olması gereken öğretmenler için bu durum oldukça önemlidir. Sınıf içerisinde eş zamanlı olarak ders anlatımı, öğrencilerin sorularını cevaplama, disiplin sorunlarının önüne geçme ve konuyu öğrencilere özümsetmesi beklenen öğretmenlerin tüm bunları yapması aslında yaşanan anın bilincinde olma ile yakından ilgilidir.

Derse girdiği andan itibaren öğrencilerin yakın takibinde olan öğretmen dersini anlatırken, sorulan sorulara cevap verirken hep uyanık olmalıdır. Uyanık olma hali basit bir durumdan ziyade anın farkında olmakla ilişkilidir. Şimdiki zamanı yakından fark eden bir öğretmen sınıf içerisinde eş zamanlı gerçekleşen olayları anında görüp müdahale edebilir. Konuyu anlamayan bir öğrenci, sorunun çözümünde aklına yatmayan bir nokta olan öğrenci, dersi takip etmeyen bir öğrenci, kendi aralarında konuşan öğrenciler eş zamanlı gerçekleşen olaylara örnek olarak verilebilir. Eş zamanlı olayların olumlu ya da olumsuz sonuçlarını anında fark edip müdahale eden öğretmen dersin işleyişini olumlu yönde etkilenmektedir. Bu sayede öğrencilerin başarısı artarken öğretilmekte olduğu işten hoşnut olmaktadır.

Bilinçli farkındalık kavramı, Mindfulness kökeni Pali diline dayanan bir kelimedir. Pali dilinde yer alan “hatırlamak” anlamına gelen “sati” kelimesi türetilerek “aklı başında olmak” anlamına gelen bir kelimeye dönüştürülmüştür. Genel literatür tanımı ise meydana gelen olayların o anda yani olayın gerçekleştiği andaki haliyle kavranılıp olayların bilincine varılması durumudur (Demir, 2014).

Kabat-Zinn’e (2005) göre farkındalık (Mindfulness) bireyin dikkatini o anda meydana gelen durum ve meydana gelen durumun bireyin içindeki yansımalarını içeren zihin ve beden tepkisinin toplamıdır (Akt. Demir, 2014).

Hanh’a (1987) göre bilinçli farkındalığı üst seviyede olan bireyler huzurludur. Bilinçli farkındalık uyanık bir zihin gerektirir. Zihnin uyanık olması ise bireyi iyi bir gözlemci olmasını sağlamaktadır. Uyanık bir zihin aynı zamanda bireyin anda kalmasını sağlamaktadır (Akt. Özdoğan, 2018).

Bilinçli farkındalık düzeyi yüksek bireyler iyi birer gözlemci iken sadece etrafında olup bitenleri gözlemlemekle kalmamaktadır. Bireyler aynı zamanda kendi zihinlerini, benliklerini taramaktadırlar. Birey dikkatini kendine çevirdiğinde kendisini daha iyi tanıma fırsatı yakalamaktadır (Hanh, 1987; Akt. Özdoğan, 2018).

Rice ve arkadaşlarına (2013) göre bilinçli farkındalık sayesinde birey sahip olduğu yeteneklerinin farkına varmakta, kendi ruh sağlığını yükseltmek adına eylemlerde bulunmaktadır. Aynı zamanda stresle başa çıkmak için bilinçli farkındalık uygulamaları sıklıkla kullanılmaktadır (Akt. Babahanoğlu, 2016).

Bilinçli farkındalık bilincine sahip bireyler dikkatlerini kontrollü kullanabildikleri için benliklerinin derinliğini kavramakta, benliklerine etki eden unsurların farkına varmakta ve çevredeki etkenleri doğru anlamlandırabilmektedirler (Şimşek, 2014).

Bilinçli farkındalık bilinci bireylere karşılaştıkları durumlara uygun tavır sergileyebilme becerisi kazandırmaktadır. Bireyler bu sayede karşı karşıya kaldıkları her türlü duruma görece tepkisiz kalabilmektedirler. Tepkisiz kalabilmek ise pozitif, negatif ya da nötr durumlar karşısında sağlıklı ilişkiler kurabilmeyi ifade etmektedir (Brown ve Ryan, 2003; Akt. Özdoğan, 2018).

Brown ve Ryan’a (2003) göre birey kendisinde ve dışarıda olup biten değişimleri yakından takip etmeyip ayırımına varmadığı sürece her günü birbirinin aynısı olarak tanımlayacaktır. Eğitim ortamının da değişiklik olmadığı takdirde birbirinin aynısını olduğunu hisseden öğrenciler sınıf ortamından ve ders

materyallerinden sıkılacaklardır. Öğrencilerde ortaya çıkan bu keyifsiz ruh hali ve bıkkın oluş bilinçsizlik bir diğer deyişle mindlessness olarak adlandırılmaktadır. Langer ise bilinçli farkındalık dahilinde yürütülen eğitim araştırmalarının öğrencilerin ilgi seviyesine göre ayarlandığı takdirde öğrencilerin bilinç seviyesinde artış gözlemlendiğini açıklamaktadır (Akt. Kocaarslan, 2016).

Bilinçli farkındalığı bir kişilik özelliği olarak gören Weinstein, Brown ve Ryan'a göre bilinçli farkında oluş eğitim ile geliştirilebilmektedir. Öğrencilerin stresle daha etkin başa çıkabilmesinde sıklıkla kullanılan bilinçli farkındalık egzersizleri kaygı düzeyini yoğun bir biçimde azaltmaktadır. Bilinçli farkındalığa sahip olan bireyler kendi duygu, düşünce ve davranışlarının birbirini nasıl etkilediğini tarafsız biçimde gözlemleyebildiği için belli bir olumsuz ya da sağlıksız duyguya gömülüp kalmazlar (Akt. Kocaarslan, 2016).

Zeidan, Gordon, Merchant ve Goolkasian'ın 2010 yılında üniversite öğrencileri ile yürüttükleri bir çalışmada, öğrencileri bilinçli farkındalık temelli stresi azaltmaya yardımcı bir eğitime tabi tutmuşlardır. Eğitim sonunda öğrencilerin acıya duyarlılıklarının ve kaygı düzeylerinin olumlu yönde değiştiği gözlemlenmiştir (Akt. Sahin ve Yeniçeri, 2015). Esasında meslekten doyum elde etmek üretkenlikle doğrudan ilişkili olmasa da doyumsuzluk sonucunda meydana gelen olumsuz etkenler mesleki doyumunu tekrar önemli kılmaktadır. Stres, kaygı, grup uyumsuzluğu doyumsuzluk sonucu meydana gelecek olan olumsuz etkenlere örnek olarak verilebilir (Sevimli ve İşcan, 2005).

Öğretmenlerin öğretim faaliyetlerini etkili bir biçimde yürütebilmeleri kendilerine olan inançları ile mümkündür. Kendi yeteneklerinin farkında olmaları başaracaklarına dair inançları mesleki doyumlarını olumlu etkilemektedir. Öğretmenlerin karşı karşıya kaldıkları ve mücadele etmek zorunda oldukları birçok sorun bulunmaktadır. Bu tür olumsuz durumlar öğretmenlerin mesleki yönden kendilerini tükenmiş hissetmelerine neden olmaktadır (Tuğrul ve Çelik, 2002). Öğretmenlik mesleğini icra edecek kimselerin sahip olması beklenen belli özellikler mevcuttur. Bunlardan ilki bireyin mesleki ve kişilik özelliklerinin birbiriyle uyumlu olmasıdır. Kişilik özellikleri öğretmenliğe yatkın oluş ve model olma gibi niteliklerle yakından ilgili iken mesleki özellikler genel kültür, alan bilgisine hâkim olmak ve meslek bilgisini yeterince bilmekle ilgilidir (Kavcar, 2002).

Mesleki doyumsuzluk stresin yanında birçok olumsuz duyguya neden olduğu için bunların öğrenciye yansımaları toplum için sorun teşkil etmektedir (Ersever, 1995; Akt. Akbaş, 2006). Esasında öğretmenlerin doyum hissetmesi ya da hissetmemesi okul ile öğretmenin isteklerinin birbiri ile örtüşmesine bağlıdır (Vural, 2004; Akt. Tunacan, 2005).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle şu alt problemler araştırılmaktadır.

- Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı fark göstermekte midir?
- Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki kıdem yılına göre anlamlı fark göstermekte midir?
- Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki çalıştıkları branşa göre anlamlı fark göstermekte midir?
- Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki çalıştıkları kuruma göre anlamlı fark göstermekte midir?

Bu çalışma, öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması, bu ilişkinin etkilerinin incelenerek gerekli eğitimsel ve rehberlik çalışmalarının yürütülmesi açısından önem arz etmektedir. Tüm bu açıklamaların ışığında öğretmenlerin bilinçli farkındalık bilincine sahip olmaları gerek sınıf yönetiminde gerekse sınıf ortamında eş zamanlı gerçekleşen olayların tespit edilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Sınıfa hakim olduğunun farkında olan öğretmen eğitim öğretim faaliyetlerini daha etkili gerçekleştireceğinden mesleki doyuma ulaşacaktır. Bu sebeple öğretmenlerde bilinçli farkındalık ve mesleki doyum arasında bir ilişki var ise bu ilişkinin daha net görülebileceği düşünülmüş ve böylelikle bu araştırmanın öğretmenler ile yapılmasına karar verilmiştir.

Bilinçli farkındalık ile mesleki doyum arasındaki ilişki yurt dışında az sayıda araştırmacı tarafından ele alınmış olmasına karşın Türkçe alanyazında bu ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle Türk kültürüne uyarlanmış Öğretimde Bilinçli Farkındalık Ölçeği ve Mesleki Doyum Ölçeği kullanılarak bu araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilecek bulguların uygulayıcılar için de belirli sonuçlar ortaya koyacağı tahmin edilmektedir.

2. Yöntem

2.1. Çalışma Deseni

Bu araştırma öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeylerinin; öğretmenin yaşı, cinsiyeti, kıdem yılı, branşı ve çalıştığı kurum ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu araştırma betimsel ve ilişkisel bir tarama çalışmasıdır. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Sivas ilinde öğretmenlik mesleğini sürdürmekte olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenler arasından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen 361 öğretmen, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 169'u kadın, 192'si erkek olmak üzere toplam 361 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklemin %46,8'i kadın %53,2'si erkektir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş ortalaması 38,33'tür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 53'ü sınıf öğretmeni, 56'sı matematik öğretmeni, 55'i Türkçe öğretmeni, 57'si yabancı dil öğretmeni, 51'i fen bilgisi öğretmeni, 53'ü sosyal bilgiler öğretmeni ve 36'sı rehber öğretmendir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kıdem yıllarına bakılacak olursa 69 öğretmenin 1-5 yıl, 59 öğretmenin 6-10 yıl, 69 öğretmenin 11-15 yıl, 63 öğretmenin 16-20 yıl, 56 öğretmenin 21-25 yıl ve 45 öğretmenin 26 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir. 361 öğretmenin 300'ü kamu kurumlarında öğretmenlik yaparken 61'i özel sektörde öğretmenlik yapmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgilerini tespit etmek amacı ile araştırmacı tarafından "Demografik Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Bu form ile öğretmenlerin yaşları, cinsiyetleri, kıdem yılları, çalıştıkları branş ve çalıştıkları kurum tespit edilmiştir.

Öğretimde Bilinçli Farkındalık Ölçeği

Gördesli, Arslan, Çekici, Aydın Sünbül, Malkoç, (2019) tarafından geliştirilen Öğretimde Bilinçli Farkındalık Ölçeği (ÖBFÖ) kullanılmıştır. Öğretimde Bilinçli Farkındalık Ölçeği (ÖBFÖ) tek sayfalık bir soru formu ve yanıt formundan oluşmaktadır. Yönergeyi de içeren bu formda 13 cümlelik soru maddesi ve maddelerin sağ tarafında beş seçeneği: (1) Hiçbir Zaman Doğru Değil, (2) Nadiren Doğru, (3) Bazen Doğru, (4) Genellikle Doğru (5) Her Zaman Doğru yanıt şıkları bulunmaktadır.

Ölçekte yer alan 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13 numaralı maddeler puanlamada verilen rakamların tam tersi şeklinde hesaplanır. Ters kodlama yapılan maddeler aynı zamanda alınan puanın 5'ten çıkarılarak hesaplanması şeklinde de puanlanabilir. Ölçek iki faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Toplam puan da alınabilmektedir. Ölçeğin kişi-içi bilinçli farkındalık ve kişilerarası bilinçli farkındalık olmak üzere iki alt ölçeği bulunmaktadır. Kişi-içi bilinçli farkındalık 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 maddelerinden oluşurken, kişilerarası bilinçli farkındalık maddeleri 3, 4, 5, 6'dır. Ölçeğin gerekli geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Güvenirlik katsayısı Cronbach alfa ,64 olup elde edilen puanlar güvenilir düzeydedir.

Mesleki Doyum Ölçeği

Kuzgun, Sevim ve Hamamcı (2005) tarafından geliştirilen Mesleki Doyum Ölçeği (MDÖ) kullanılmıştır. MDÖ ile herhangi bir işe sahip bireylerin, o mesleği yapıyor olmanın kişiyi ne derece mutlu ettiğinin ölçülmesi amaçlanmıştır (Akt. Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Mesleki Doyum Ölçeği tek sayfalık bir soru formu ve yanıt formundan oluşmaktadır. Yönergeyi de içeren bu formda 20 cümlelik soru maddesi ve maddelerin sağ tarafında beş seçenekli: (1) Hiçbir Zaman, (2) Nadiren, (3) Ara Sıra, (4) Sık Sık, (5) Her Zaman yanıt şıkları bulunmaktadır (Ek-3). Ölçekte yer alan 4,9,10,11,14 ve 19 numaralı maddeler puanlamada verilen rakamların tam tersi şeklinde hesaplanır. Ters kodlama yapılan maddeler aynı zamanda alınan puanın 5'ten çıkarılarak hesaplanması şeklinde de puanlanabilir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 20 iken maksimum puan 100'dür. Ölçeğin gerekli geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Güvenirlik katsayısı Cronbach alfa ,89 olup elde edilen puanlar güvenilir düzeydedir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma ile ilgili tüm hesaplamalar ve çözümlenmeler IBM SPSS Statistics 21 programından yararlanılarak yapılmıştır. Araştırmanın verilerini analiz etmeden önce ölçekte yer alan maddelerin ortalamaları alınmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan normallik testi sonucunda ÖBFÖ ve MDÖ ölçeklerinin normal dağılıma sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Normallik testinin sonuçları Tablo-1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. ÖBFÖ ve MDÖ Ölçeklerinin Normallik Test Sonuçları

	N	St	P
ÖBFÖ_ORT	361	,060	0,004
MDÖ_ORT	361	,056	0,008

Tablo-1'de görüldüğü üzere ölçek maddelerin dağılımlarının normal olmadığını göstermektedir ($p < .05$). Buna göre araştırma sorularına yanıt vermek amacıyla Spearman Korelasyon, Mann Whitney-U Testi ve Kruskal Wallis Testi analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular

“Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasında manidar bir ilişki var mıdır?” sorusunu yanıtlamak üzere Spearman Korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo-2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. ÖBFÖ ve MDÖ Spearman Korelasyon Analiz Sonuçları

		MDÖ_ORT
ÖBFÖ_ORT	P	,02
	R	,10*

Öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi ile mesleki doyum arasında pozitif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur ($r=-,101$, $p<,05$). Buna göre öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri arttıkça mesleki doyum düzeyleri artmakta, öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi azaldıkça mesleki doyum düzeyleri de azalmaktadır.

“Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusunu yanıtlamak amacıyla Mann-Whitney U Testi analizi kullanılmıştır. Test sonucu elde edilen bulgular Tablo-3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. ÖBFÖ ve MDÖ Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	p
ÖBFÖ_Ort	Kadın	169	,84
	Erkek	192	
MDÖ_Ort	Kadın	169	,14
	Erkek	192	

Yapılan test sonucunda elde edilen sig. değerine bakılacak olursa öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi ile mesleki doyum düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Söz konusu sig. değeri ,05’den büyük olduğu için denence reddedilmiştir. ($p>,05$)

“Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki kıdem yılına göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusuna yanıt vermek amacıyla Kruskal Wallis Testi analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo-4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. ÖBFÖ ve MDÖ Ölçek Puanlarının Kıdem Yılına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	ÖBFÖ_Ort	MDÖ_Ort
Chi-Square	6,02	21,78
Df	5	5
p	,30	,00

Yapılan test sonucunda elde edilen ÖBFÖ ölçeğinin sig. değeri ,05’den büyük olduğu için öğretmenlerin ölçekten aldıkları puanların çalıştıkları kıdem yılına göre farklılaşmadığı sunucuna ulaşılmaktadır. Analiz sonucunda elde edilen bir diğer bulgu ise öğretmenlerin MDÖ ölçeğinden aldıkları puanlar kıdem yılına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<,05$) Hangi kıdem yılı aralığının daha etkili olduğu ortalamalara bakılarak bulunmaktadır. MDÖ’ne bağlı kıdem yılı ortalamaları Tablo-5’de yer almaktadır.

Tablo 5. MDÖ Ölçek Puanlarının Kıdem Yılına Göre Grup Ortalamaları

MDÖ_Ort	Kıdem	N	Ortalamalar Sırası
	1-5	69	217,26
	6-10	59	159,91
	11-15	69	168,49
	16-20	63	161,65
	21-25	56	164,12
	26 ve üzeri	45	220,33
	Toplam	361	

Tablo-5’de yer alan grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek mesleki doyumun 26 ve üzeri kıdem yılına ait olduğu ve bunu 1-5 kıdem yılının izlediği görülmektedir.

“Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki çalıştıkları branşa göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusunu yanıtlamak amacıyla Kruskal Wallis Testi analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo-6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. ÖBFÖ ve MDÖ Ölçek Puanlarının Çalışılan Branşa Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

	ÖBFÖ_Ort	MDÖ_Ort
Chi-Square	3,43	36,25
Df	6	6
p	,75	,00

Yapılan test sonucunda elde edilen ÖBFÖ ölçeğinin sig. değeri ,05’den büyük olduğu için öğretmenlerin ölçekten aldıkları puanların çalıştıkları branşa göre farklılaşmadığı sunucuna ulaşılmaktadır. Analiz sonucunda elde edilen bir diğer bulgu ise öğretmenlerin MDÖ ölçeğinden aldıkları puanlar öğretmenlerin çalıştıkları branşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p < .05$) Hangi branşın daha etkili olduğu ortalamalara bakılarak bulunmaktadır. MDÖ’ne bağlı branş ortalamaları Tablo-7’de yer almaktadır.

Tablo 7. MDÖ Ölçek Puanlarının Çalışılan Branşa Göre Grup Ortalamaları

MDÖ_Ort	Branş	N	Ortalamalar Sırası
	Sınıf Öğretmeni	53	175,22
	Matematik Öğretmeni	56	153,24
	Türkçe Öğretmeni	55	150,71
	Yabancı Dil Öğretmeni	57	184,83
	Fen Bilgisi Öğretmeni	51	160,77
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	53	207,39
	Rehber Öğretmen	36	262,71

Toplam

361

Tablo-7 incelendiğinde grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında en yüksek mesleki doyumun Rehber öğretmenlere ait olduğu ve bunu Sosyal bilgiler öğretmeninin izlediği görülmektedir.

“Öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki çalıştıkları kuruma göre anlamlı fark göstermekte midir?” sorusunu yanıtlamak amacıyla Mann-Whitney U Testi analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo-10’da gösterilmiştir.

Tablo 8. ÖBFÖ ve MDÖ Ölçek Puanlarının Çalışılan Kuruma Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Çalışılan Kurum	N	p
ÖBFÖ_Ort	Kamu	300	,12
	Özel Sektör	61	
MDÖ_Ort	Kamu	300	,36
	Özel Sektör	61	

Yapılan test sonucunda elde edilen sig. değerine bakılacak olursa öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi ile mesleki doyum düzeylerinin çalışılan kuruma göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Söz konusu sig. değeri ,05’den büyük olduğu için denence reddedilmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sonuç

Bu çalışmada Sivas ilindeki öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi ve mesleki doyum düzeylerinin cinsiyet, kıdem yılı, branş farklılığı ve çalışılan kuruma göre farklılık gösterip göstermediğini ve öğretimde bilinçli farkındalık düzeyi ile mesleki doyum arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır.

Gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Anlatılacak konuyu başarılı bir şekilde anlatabilen, öğrencinin kapasitesini ve ihtiyaçlarını analiz edip bunlara uygun farkındalıkla yaklaşan öğretmenlerin konunun sonunda başarılı olacağı söylenebilir. Meslek tanımı esas alındığında da bir öğretmen için en önemli kazanım bu olacaktır.

Bu çalışmada öğretmenlerin bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Literatür de bilinçli farkındalığın cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini destekler niteliktedir (Acar, 2019; Çelikler, 2017; Şehidoğlu, 2014). Yazıcı (2020) üniversite öğrencilerinde bilinçli farkındalık düzeyleri ve ruminatif düşünme biçimlerini çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında bilinçli farkındalık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Ancak bazı çalışmalarda bilinçli farkındalığın cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Lilja, Frodi-Lundgren, Hanse, Josefson, Lundh, Camilla, Hansen ve Broberg, kadınların bilinçli farkındalık düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Akt. Yazıcı, 2020). Mesleki doyumun esas alındığı araştırmalar incelendiğinde yapılan birçok çalışmada cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (Sarıcı, 2015; Turaç, 2017; Uğur, 2015; Yazılıtaş, 2010). Şahin’in (2013) yaptığı bir çalışmada mesleki doyum cinsiyete göre farklılık göstermemiştir. Akkuş’un 2010 yılında

Rehberlik Araştırma Merkezinde çalışmakta olan öğretmenler üzerinde yapmış olduğu bir çalışmada cinsiyet değişkeni ile söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri kıdem yılı değişkenine göre farklılaştığı gözlemlenmiştir. 26 ve üzeri kıdem yılına sahip öğretmenlerin oluşturduğu grup mesleki doyumunu en yüksek olandır. Meslekte kalma süresi arttıkça mesleğe uyumun da artacağı böylelikle kıdem yılı ile mesleki doyum arasında pozitif yönde olumlu ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun sebebi olarak sadece uyumun artmasının yanında aynı zamanda kıdem yılı arttıkça çalışanın yaptığı işlerde beklentisini daha gerçekçi bir noktaya çektiği de söylenebilir (Biber, 2018). Genç öğretmenlerin daha uzun yıllar çalışmış öğretmenlere oranla daha düşük mesleki doyuma sahip olmalarının nedenini beklentilerin gerçekçi olmayışına bağlayan Bayrak'a (2014) göre genç öğretmenlerin beklentileri gerçekleşmediğinde doyumsuzluğun ortaya çıktığı, yaş ilerledikçe mesleki doyum yükseldiği söylenebilir. Bazı araştırmalarda ise mesleki doyumun kıdem yılına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Filiz, 2014; Soyer, Can ve Kale, 2009; Koruklu, Feyzioğlu, Kiremit ve Aladağ, 2013).

Bu araştırmada öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeyleri çalışılan branşa göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Rehber öğretmenlerin öğrencilerle sınav-ders dışında psikolojik danışman olarak bir ilişki kurması bunda önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. Tarhan'ın (2017) gerçekleştirdiği çalışmada rehber öğretmenlerin ilgili yönetmelikte tanımlı görevlerini yerine getirdiklerinde daha üst seviyede mesleki doyum hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada öğretmenlerin öğretimde bilinçli farkındalık düzeyleri ile mesleki doyum düzeylerinin çalışılan kuruma göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde çalışılan kurum, kurumun özellikleri ve niteliği mesleki doyumunu etkilemediği sonucuna varılmıştır (Genç, 2006; Taşdan ve Tiryaki, 2008). Crossman ve Haris (2006) özel ve devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin mesleki doyum düzeylerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada gerek özel gerekse devlette çalışan sınıf öğretmenlerinin mesleki doyumlarının branş öğretmenlerin mesleki doyumlarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Akt. Türk, 2008). Sadık'ın (2014) yürüttüğü bir çalışmada da benzer bir sonuç açığa çıkmıştır. Ancak bazı çalışmalarda özel okullarda çalışan öğretmenlerin devlet okulunda çalışan öğretmenlere göre daha yüksek mesleki doyuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Kağan, 2005; Karahan, 2006).

Öneriler

Araştırmanın örneklemini yalnızca Sivas'ta 2018-2019 bahar döneminde eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştiren öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu sınırlılığın önüne geçmek için Türkiye'nin farklı bölgelerinde yer alan farklı kültürel yapılara sahip okullardaki öğretmenler de dahil edilerek geniş bir örnekleme ulaşılabilir. Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öğretmenlere bilinçli farkındalık, farkındalık temelli eğitimin kazandırdıkları konular hakkında hizmet içi eğitimler verilebilir. Aynı zamanda öğretmenlere bilinçli farkındalık uygulamalarına dair teknikler kazandırılabilir. Bilinçli farkındalığın başta mesleki doyum olmak üzere farklı değişkenler açısından incelendiği araştırmaların yapılabileceği önerilebilir. Çalışma nitel bir araştırma ile desteklenerek ortaya çıkan sonuçların derinlemesine incelenmesi sağlanabilir.

Kaynakça

- Acar, E. (2019). Psikolojik Danışman Adaylarının Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Akbaş, G. (2006); İstanbul İli Bahçelievler İlçesindeki Mesleki ve Teknik Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumunun Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Babahanoğlu, R. (2016). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Bilinçli Farkındalıkları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Konya Örneği). (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya). <http://tez.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Bayrak, M. (2014). İlkokullarda eğitim veren sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum ve tükenmişlik düzeyi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Biber, T. (2018). Samsun İlindeki Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Doyum Düzeyi. (Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <http://tez.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Çelikler, A. N. (2017). Bir Grup Genç Yetişkinde Bilinçli Farkındalık Düzeyi ile Başa Çıkma Tutumları ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir V. 2014. Bilinçli farkındalık temelli hazırlanan eğitim programının bireylerin depresyon ve stres düzeyleri üzerine etkisi. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul) <http://tez.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Filiz, Z. (2014). Öğretmenlerin İş Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 10.
- Kağan, M. (2005). Devlet ve Özel İlköğretim Okulları ile RAM'larda Çalışan Rehber Öğretmenlerin İş Doyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karahan, Ç. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Öğretmenlerinin Öz Algılamaları ve Mesleki Doyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35(1-2).
- Kocaarslan, B. (2016). Profesyonel müzik eğitiminde bilinçli farkındalık, öğrenme stratejileri ve öğrenme stilleri. (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <http://tez.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Koruklu, N., Feyzioğlu, B., Kiremit, H., & Aladağ, E. (2013). Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi , 119-137.
- Kuzgun, Y., & Bacanlı, F. (1996). Mesleki olgunluk ölçeği el kitabı. Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özdoğan, H. (2018). Yetişkinlerin Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin İyimserlik Ve Yaşam Doyumlarına Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun). <http://tez.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Sadık, Ö. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Maruz Kaldıkları Yıldırma Davranışları Algıladıkları Sosyal Destek Ve Mesleki Doyumları Arasındaki İlişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarıcı, D. (2015). Öğretmenlerin iş doyumunu ile pozitif psikolojik sermaye düzeylerine yönelik görüşleri (İzmir-Foça ilçesi örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Sevimli, F.; İşcan Ö.F. (2005). Bireysel ve İş Ortamına Ait Etkenler Açısından İş Doyumu. Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt 5, Sayı 1-2, Ocak-Temmuz, s.55-64.
- Soyer, F., Can, Y., & Kale, F. (2009). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Tatmini Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Faktörler Açısından İncelenmesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 3 .

- Şahin, N.H. ve Yeniçeri, Z. (2015). Farkındalık üzerine üç araç: Psikolojik farkındalık, bütüncü kendilik farkındalığı ve Toronto bilgece farkındalık ölçekleri. *Türk Psikoloji Dergisi* 30 (76), 48-64.
- Şehidoğlu, Z. (2014). 15-17 Yaş Grubu Ergenlerde Bilinçli Farkındalık Düzeyi ile Problemlerli İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, N. (2014). Farkındalık Bilinci. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tarhan, Y . (2017). School Counselors' Perception of Duty in the Context of Need, Quality and Job Satisfaction. *Bartın University Journal of Faculty of Education* , 6 (3) , 1385-1408 . DOI: 10.14686/buefad.344357
- Taşdan, M., & Tiryaki, E. (2010). Özel ve devlet ilköğretim okulu öğretmenlerinin iş doyumları düzeylerinin karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 54-70.
- Tuğrul, B., ve Çelik, E. (2002). Normal Çocuklarla Çalışan Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, (12).
- Tunacan, S. (2005); Beykoz İlçesindeki Lise Öğretmenlerinin İş Doyumunu Etkileyen Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turaç, C. (2017). Okul etkililiğinin öğretmenlerin iş doyumuna etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Türk, Ö. (2008). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Öz Yeterlikleri Ve Mesleki Doyumlarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <http://tez.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Uğur, A. (2015). Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler ile sınıf öğretmenlerinin mesleki doyum düzeylerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Yazıcı, E. C. (2020). "Üniversite Öğrencilerinin Bilinçli Farkındalık Düzeyleri ile Ruminatif Düşünme Biçimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yazılıtaş, F. (2010). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğrencileri motive etme düzeyleri ile mesleki doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kayseri ili örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.